

Laagveen is meer dan interessante biodiversiteit

Nederland heeft nog ongeveer 100 hectare trilveen, waarvan maar enkele hectaren goed ontwikkeld zijn. Dat is niet veel, en het is zeer bijzondere natuur met veel zeldzame soorten. Dus is het de moeite waard om de trilvenen te beschermen en zo mogelijk verder uit te breiden. Niet alleen vanwege de biodiversiteit maar vanwege een veel breder maatschappelijk belang: cultuurhistorie, educatie, waterzuivering en economie.

Beheerders en onderzoekers kijken voor het herstel van laagvenen naar de natuurlijke ontwikkeling om er zo achter te komen onder welke omstandigheden de trilvenen ontstaan. Onderwaterplanten-, drijfbladplanten en oeverplanten worden in een natuurlijke opeenvolging, successie dus, opgevolgd door drijvende vegetatiematten of kraggen. Trilveenmatten of kraggen zijn 20 cm tot meer dan een meter dik en zo stevig dat ze net, of net niet, begaanbaar zijn. Ze geven nog mee en golven of trillen bij betreding onder de voeten. Vandaar de naam trilveen.

Fixeren

De meeste trilvenen gaan nog steeds achteruit. Het lukt echter nauwelijks om bestaande trilvenen uit te laten breiden of opnieuw te laten ontstaan. Lange tijd dachten onderzoekers dat vooral de waterkwaliteit te slecht zou zijn voor een ontwikkeling van trilveen. Maar de afgelopen jaren is de waterkwaliteit op veel plaatsen verbeterd, maar nog steeds wil de ontwikkeling maar nauwelijks op gang komen.

Leon Lamers, vice-voorzitter van het Deskundigen-team Laagveen en zeekeilandschap en onderzoeker aan de Radboud Universiteit: "Het liefst zouden we natuurlijk nieuw trilveen laten ontstaan in laagveengebieden, maar zolang dat zo moeizaam gaat, moeten we het huidige trilveen zien te bewaren. Als dit namelijk weg is, is het voorgoed weg. Het trilveen-onderzoek dat in 2014 werd afgerond, richtte zich voornamelijk op de vraag hoe we er voor kunnen zorgen dat het huidige soortenrijke trilveen zich niet verder ontwikkelt tot een soortenarme, veenmosrijke vegetatie? Met andere woorden, hoe kunnen we dit stadium in de successie fixeren?"

Afhankelijk van weer en klimaat

Leon Lamers: "We hebben daarom proeven gedaan met het laten overstromen van bestaande trilvenen. Op die manier voorkom je dat het veen boven het grondwater uitgroeit. De begroeiing van trilvenen staat normaal gesproken onder invloed van 'schoon' bicarbonaat- en basenrijk grondwater of oppervlaktewater dat zich mengt met zuur, voedselarm neer-

foto Roos Loeb

foto Jeroen Geurts

Trilvenen in Nederland

De goed ontwikkelde trilvenen van Nederland liggen in verveende of ontgonnen grote laagveengebieden zoals het Naardermeer, Botshol, De Nieuwkoopse Plassen, Olde Faenen, De Wieden en De Weerribben en Ilperveld/Oostzanerveld/Varkensland. Ze maken deel uit van een oud 'kraggenlandschap' dat veel kleinschalige afwisseling laat zien en is verweven met de verveningsgeschiedenis. Veel trekpaten zijn inmiddels dichtgegroeid, andere zijn opnieuw uitgebaggerd. Het oude patroon van uitgebaggerde 'pet- of trekpaten', opgehoogde 'legakkers of ribben', plassen en putten is in het algemeen nog zichtbaar. Als getuigenis van de verveningsgeschiedenis heeft dit patroon een toegevoegde cultuurhistorische waarde.

slagwater. Deze hydrologische voeding zorgt samen met maaibeheer voor het de instandhouding van de gebufferde, relatief schrale omstandigheden. Voor jonge verlandingen en trilvenen is de waterhuishouding daarom de cruciale factor. Grote peilwisselingen kunnen leiden tot verdroging waarbij veel van de karakteristieke soorten achteruitgaan of verdwijnen en andere planten gaan overheersen." "Door een tijdelijk hoger peil in de winter zou je verzuring kunnen voorkomen. Belangrijke uitkomsten uit dit onderzoek zijn dat het erg bepalend is of het veen meebeweegt met de waterstand, en dat moment van bevoeiing heel belangrijk is. Of een bevoeiing succesvol is hangt namelijk voor een groot deel af van het weer op dat moment. Het overstromingswater lijkt alleen te infiltreren als de bodem droog genoeg is. Alleen dan dringt het water de bodem in. Voor ons is het nieuw dat beheerders bij hun herstel- en beheermaatregelen dus ook moeten letten op het weer: wanneer voer je de maatregel al dan niet uit. En dat heeft dus ook een directe link met klimaat: hoe verandert het klimaat de komende jaren en wat heeft dat voor gevolgen voor het beheer?"

Keuze voor de veentoeekomst

Het nu lopende onderzoek richt zich op de mogelijkheden voor beheerders om verlanding weer te stimuleren, om zo uiteindelijk ook weer trilvenen te laten groeien. Nu zou je kunnen zeggen dat het nogal arbeidsintensief is om zo'n relatief klein oppervlak aan natuurtype te bewaren. Is het dat waard? "Ja, dat is het absoluut waard", zegt Lamers stellig. "Trilvenen zijn een van de belangrijkste hotspots van biodiversiteit in Nederland. Maar niet alleen de waarde van laagvenen zelf of de flora en

fauna die er voorkomen is belangrijk. Op beleidsniveau moet Nederland nagaan wat ze met de lage delen van het landschap wil doen. Het moge duidelijk zijn dat het steeds meer moeite kost om laag Nederland droog te houden. Maar om keuzes te kunnen maken hebben we kennis nodig over het systeem en heb je ook nog steeds alle onderdelen, alle successiestadia nodig om ooit ergens weer het laagveen in ere te herstellen. En ik verwacht dat we voor fundamentele keuzes komen te staan. Wat gaan we doen met het veen, hoeveel is het ons waard?"

Paludicultuur

"Het gaat wat mij betreft om veel meer dan alleen de biodiversiteit in laagveengebieden, maar bijvoorbeeld ook om de koolstofvastlegging en waterzuiveringsfunctie door het veen. Kunnen we op sterk geëutrofiëerde delen zoals het veenweidegebied wellicht natte landbouw, paludicultuur, gaan ontwikkelen zodat er koolstof vastgelegd wordt in plaats van verloren gaat, of kan in andere delen het veen juist weer helemaal hersteld worden? Vandaar ook dat ik blij ben dat de beheerders van ons deskundigenteam niet alleen uit het natuurbeheerder komen, maar voor de helft ook uit het waterbeheerders. Waterbeheerders hebben net zo goed belang bij gedegen kennis over het laagveen. Wat dat betreft ben ik wel blij met een steeds breder draagvlak voor dit type onderzoek en maatschappelijke vraagstukken. Educatie en voorlichting zijn daarbij van een onschatbaar belang. Want mensen moeten weten wat er met het veen aan de hand is, want alleen dan kunnen we goede keuzes maken voor de toekomst." [GvD]

Europese bijdrage voor experimentele verlanding

Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer herstellen de komende vijf jaar zeven laagveengebieden waardoor het laagveen weer gaat trillen. Het gaat om het natuurherstelproject 'New Life for Dutch Fens' van ca 13,5 miljoen euro, waaraan de Europese Commissie 4,2 miljoen euro bijdraagt uit het 'LIFE+Nature'-budget. Naast de Europese Commissie leveren ook het ministerie van Economische Zaken, de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Overijssel en Utrecht en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht belangrijke financiële bijdragen. Bedoeling is om experimentele verlandingsprojecten uit te gaan voeren.

De uitvoering in het veld is inmiddels gestart en loopt tot eind 2018. Het is tot nu toe een van de grootste projecten uit het LIFE-programma-natuur. OBN is nauw betrokken bij het onderzoek.